

ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸುಖ ದುಃಖಗಳ ಅರ್ಥ

ಸ್ವಾಮಿ ಮುಕ್ತಿದಾನಂದ

ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಗಳಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು ಅವುಗಳಿಂದ ಹಲಾಯನ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲ್ಲ, ಅವುಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಮುಕ್ತಿದಾನಂದರು. ಇವರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ನಿರ್ವಾಹಕರಾಗಿರುವರು. ಆಳವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಇವರ ಲೇಖನಗಳು ಆಂಗ್ಲ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಾದ “ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ”ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ.

ಸುಖದುಃಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವ

ಸುಖದುಃಖವೆಂಬುದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ವಿಷಯ. ಇದು ನಾವು ಅತಿ ನಿಕಟವಾಗಿ ಜೀವನದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಸುಖದುಃಖವೆಂಬುದು ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಂತೆ. ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿದವನಿಗೆ ದುಃಖ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ದುಃಖ ಅನುಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸುಖ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಸುಖ-ದುಃಖವೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವವು ಅನುಭವಗಮ್ಯವಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಇದರ ಒಳ ಮರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗದ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಸುಖದುಃಖವೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವದ ಒಳಗು ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಒಡ್ಡಿದ ಒಂದು ಸವಾಲು. ಆದಿಮಾನವನಿಂದ ಇವತ್ತಿನ ನಾಗರಿಕ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮಾನವನವರೆಗೆ ಈ ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಮತ್ತೆ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಸಂಖ್ಯ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲದ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತ ಮತ್ತು ಬಳಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರೋಗದ ಉಪಶಮನ ಮಾಡಲು ಔಷಧಗಳು ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಧಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ರೋಗಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಇದೆ. ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹೊಸರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೊಸ ಸವಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡ

ಬಹುದು. ಅವು ರಕ್ತಬೀಜಾಸುರನಂತೆ ನೂರಾರು ಸಹಸ್ರಾರು ರೂಪ ತಾಳಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇವೆ, ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇವೆ.

ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ಆತ್ಮಂತಿಕತಾಪತ್ರಯ ನಿವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದು. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ, ಧರ್ಮದ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳೂ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ವಿಜ್ಞಾನಗಳೂ ಈ ಸವಾಲನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿವೆ.

ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮೂಲಕ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯ ಹಾಗೂ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ. ದುಃಖತ್ರಯಾಭಿಘಾತಾತ್ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ||— ಅಂದರೆ ದುಃಖತ್ರಯಗಳನ್ನು ನೀವಾರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣ ಎಂದು ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಬಹುದು: ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಯಾವುದು? ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಪಾತ್ರವೇನು? ದುಃಖದ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ದುಃಖದ ಪ್ರಕಾರಗಳಾವುವು? ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು? ದುಃಖದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗ

ಯಾವುದು? ದುಃಖದಿಂದ ನಾವು ಪಾಠ ಕಲಿಯಬಹುದೆ? ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅದರ ಔಚಿತ್ಯವೇನು? ಭಗವಂತ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ? ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿದವನಿಗೆ ದುಃಖ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ? ನಿಜವಾದ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಬಹುದು? ಸುಖದುಃಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು ಹೇಗೆ?

ಸುಖದುಃಖಗಳಾಚೆ

ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ಒಂದು ತತ್ತ್ವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೌದು, ಇದೆ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅನುಭವ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಅರಿವು ಇಂದ್ರಿಯಗೋಚರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದು ದೇಹವೇ

ನಾವೆಂದು ತಿಳಿದು ಜೀವಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಮಹಾತ್ಮರು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೀತ್ಯಷ್ಟ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ಮಾತ್ರಾಸ್ವರ್ಶಾಸ್ತು ಕೌಂತೇಯ ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖದುಃಖದಾಃ | ಆಗಮಾಪಾಯಿನೋ ಅನಿತ್ಯಾಃ ತಾನ್ ತಿತಿಕ್ಷಸ್ವ ಭಾರತ || — “ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಆಗುವ ಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಶೀತೋಷ್ಣಗಳನ್ನೂ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕವುಗಳು. ಅವು ಬಂದು ಹೋಗುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳು, ಅನಿತ್ಯಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಅರ್ಜುನ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊ.” ಯಾವಾಗ ನಮ್ಮ ಅರಿವು ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಜಾಗೃತಗೊಂಡು ಸುಖ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದ ನಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದೋ ಆಗ ಮಾತ್ರ ಸುಖದುಃಖಗಳ ದೃಂದ್ಯದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಸಾಧ್ಯ.

ಸುಖದುಃಖಗಳ ಮೂಲ

ಸುಖದುಃಖಗಳ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ದುಃಖ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪರಿಣಾಮ. ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ. ಅದು ನಮ್ಮ ನಿಜಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಹಂಕಾರಜನಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿರುವೆವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ಆತ್ಮಂತಿಕ ನಿವೃತ್ತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸುಖವು ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಒಂದು ಅಲೆ, ಒಂದು ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ದುಃಖ ಕೂಡ. ಯಾವುದೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ದೇಹಕ್ಕೆ ನೋವಾದರೂ, ಸುಖದ ಅನುಭವವಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಅನುಭವ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ, ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿಗಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿ ಒಂದು ಬೆಳಕಿನಂತೆ. ಬುದ್ಧಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಅನುಭವ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಆಗುವುದು. ಬುದ್ಧಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲ, ದುಃಖವೂ ಇಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿ ಎಂಬುದು ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶ.

ಕ್ಷೇಶನಿವೃತ್ತಿ

ನಮ್ಮ ಸಹಜವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಆನಂದ, ಆನಂದವೇ ನಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಯಾವುದು? ಅವಿದ್ಯೆ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನ. ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಜ್ಞಾನ? ನಮ್ಮ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂದರೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮತ್ತು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆನೇ ಅಜ್ಞಾನ. ದುಃಖವೆಂಬುದು ಕೃತಕ. ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರವು ಆಸೆ, ಕ್ಷೇಶ, ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಹೆಣೆದಂತಹ ಅಜ್ಞಾನದ ಪೊರೆ. ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಯೋಗಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯಾ ಅಸ್ಥಿತಾ ರಾಗ ದ್ವೇಷ ಅಭಿನಿವೇಶಾಃ ಕ್ಲೇಶಾಃ ಎಂದು ದುಃಖದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವಿದ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಮೂಲ ಕಾರಣ. ಅದರಿಂದ ಅಸ್ಥಿತಾ—ಎಂದರೆ ಅಹಂಕಾರ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ರಾಗದ್ವೇಷ, ಅಭಿನಿವೇಶಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ರಾಗವೆಂದರೆ ಸುಖಕರವಾದುದನ್ನು ಬಯಸುವುದು. ದ್ವೇಷವೆಂದರೆ ದುಃಖಾತ್ಮಕ

ವಾದುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು. ಅಭಿನಿವೇಶವೆಂದರೆ ಸ್ಥೂಲ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಲೇಶಗಳೇ—ಅಂದರೆ ನೋವು ನುಂಟುಮಾಡುವವು. ಯಾವಾಗ ನಮಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಬೆಳಕಿನ ಅನುಭೂತಿಯಾಗುತ್ತದೋ ಆಗ ಈ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯೊಳಗಿನ ಕ್ಲೇಶದಾಯಕ ಅನುಭವವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವಾದ ದೃಂದ್ಯಾತೀತವಾದ ಸುಖ, ಆನಂದ. ಬುದ್ಧ ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸರಳವಾಗಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಆಸೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದವು ಎಂದರೆ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದಂತೆ ಎಂದನು ಬುದ್ಧ.

ಮನಸ್ಸೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಮನ ಏವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಯೋಃ—ಎಲ್ಲ ಕ್ಲೇಶಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕವಾದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಗತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸು ಕ್ಲೇಶರಹಿತವಾದರೆ, ಅಂದರೆ ರಾಗದ್ವೇಷ ಅಭಿನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದರೆ ಪುರುಷನ ಪ್ರಕಾಶ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮಸದೃಶವೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ಮನಿಯಮ

ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ಸರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಕುಕರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ನಿಯಮದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಎಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗಹನಾ ಕರ್ಮಣೋ ಗತಿಃ |—ಕರ್ಮದ ಗತಿ ಗಹನವಾದುದೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ದೇಶ ಕಾಲ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಮಿತ್ತ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪರಿಣಾಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ; ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶ್ವಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ. ಇದೇ ಮುಂದೆ ನಾವು ಹುಟ್ಟುವ ದೇಹ, ಆರೋಗ್ಯ, ಜಾತಿ, ಆಯುಸ್ಸು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ. ನಾವು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಷ್ಟಿ-ಸಮಷ್ಟಿ

ಸುಖದುಃಖಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವ್ಯಷ್ಟಿ-ಸಮಷ್ಟಿಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ನಾವೆಲ್ಲ ವಿಶ್ವಧರ್ಮದ ನಿಯಮ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಸಮಾಜದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ಒಂದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ನಾವು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಇಷ್ಟ, ಬಂದ ಹಾಗೆ ಸಾಮರಸ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಅಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಲಿ, ಸಮಾಜವಾಗಲಿ ಶಾಂತಿಯಿಂದ, ನಮ್ಮ ದಿಯಿಂದ ಬಾಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವ್ಯಷ್ಟಿ

ಸುಖವಾಗಲಿ ದುಃಖವಾಗಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ತಾನೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ? ಅವು ನಮ್ಮ ಜೊತೆಗಾರರಿದ್ದಂತೆ.

ಅದಕ್ಕೇ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ? — ಶ್ರೀಮಾತೆ ಶಾರದಾದೇವಿ.

ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಮರಸ್ಯ ತಪ್ಪಿದರೆ ದುಃಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ. ಇಂಥಾ ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಮತೂಕದ ಜೀವನ ಸಾಧ್ಯ.

ಎರಡು ಬಗೆಯ ದುಃಖ

ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತಿಸಹಜ ಸಮಸ್ಯೆ (Existential problems) ಮತ್ತು ಮಾನವನಿರ್ಮಿತ ಸಮಸ್ಯೆ (Man-made problems). ಜನ್ಮ, ಮೃತ್ಯು, ಮುಪ್ಪು, ವ್ಯಾಧಿ, ನೆರೆ, ಕ್ಲಾಮ, ಭೂಕಂಪ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತವಾದವು. ಯುದ್ಧ, ಹಿಂಸೆ, ಶೋಷಣೆ, ಜಾತಿಭೇದ, ಕ್ಲೇಶ, ಅಹಂಕಾರ, ಮದಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಅನ್ಯಾಯ, ಚಿಂತೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ದ್ವೇಷ, ಕುಟುಂಬ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವಿನ ವೈಷಮ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಮನುಷ್ಯ ನಿರ್ಮಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು. ಮಾನವನೇ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ, ವಾಣಿಜ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ನೈತಿಕ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ—ಇವುಗಳಿಂದ ದುಃಖದ ತೀವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ದುಃಖವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು

ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯ ಇತರ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೂ ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ದುಃಖದ ತೀವ್ರತೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ನಮ್ಮ ಮನೋಭಾವ ಬದಲಾಗಬೇಕು. ಕಷ್ಟ ಬಂದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನು ಹಾಕಿ ಓಡುವಂತಹ, ಪಲಾಯನವಾದ ವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದುರಿಸುವುದು ಆವಶ್ಯಕ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಾಹಸದಿಂದ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ, ಅರಿವಿನಿಂದ ಎದುರಿಸಿದರೆ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ

ಸ್ವಾಮೀಜಿ 'Face the brute' (ಪಾಶವೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸು) ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸೂತ್ರವೆಂದರೆ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದಲೇ ಪರಿಹರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದರೇನು? ಅಂದರೆ ಪೂರ್ಣ ಅರಿವಿನಿಂದ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉಪಾಯದಿಂದ ಹಾಗೂ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದು. ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ತಪಸ್ಸು, ಧ್ಯಾನ, ಯಜ್ಞ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ಇದೇ.

ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಅಜ್ಞಾನವೂ ನಮ್ಮ ಬಹುತೇಕ ಕಷ್ಟ, ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಚುಚ್ಚುಮದ್ದನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'Prevention is better than cure' (ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಿಂತ ನಿರೋಧ ಲೇಸು). ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬರಬಹುದಾದ್ದನ್ನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯುವುದರಿಂದ ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ಕೆಲವು ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮುಂಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವ ತನ್ನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಭಗವತ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮೂಲಕ ಭಗವತ್ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಳಕೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ನಾವು ಬಳಸುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಭಗವದಿಚ್ಛಾನುಸಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಗವಂತನೊಡನಿರುವುದನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಮಗು ತಾಯಿಯೊಡನಿರುವಾಗ ಪೂರ್ಣಭರವಸೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ, ಪೂರ್ಣ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಭಾವ ಅದಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಯಾವ ದುಃಖದ ಬೋಧೆಯೂ ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. *

ಖುದಾ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ

ಸಂತ ಖಯ್ಯಾಮರು ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದರು. ನಡೆಯುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತ ನಮಾಜಿನ ಸಮಯವಾಗಲು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಮಾಜಿನ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು. ಅವರು ನಮಾಜಿಗಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹದ ಗರ್ಜನೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಶಿಷ್ಯ ಹೆದರಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ಒಂದು ಗಿಡವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತ. ಖಯ್ಯಾಮರು ಶಾಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ನಮಾಜು ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಸಿಂಹವೊಂದು ಅವರಿಗೆ ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಯ್ದುಹೋದರೂ ಅವರ ನಮಾಜಿಗೆ ಭಂಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಿಂಹ ಹೋದಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಯ ಗಿಡದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದ. ಖಯ್ಯಾಮರ ನಮಾಜು ಮುಗಿದ ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಪಯಣ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ತುಸುದೂರ ಹೋದಾಗ ಸೊಳ್ಳೆಯೊಂದು ಖಯ್ಯಾಮರ ಮೂಗನ್ನು ಕಚ್ಚಿತು. ಖಯ್ಯಾಮರು "ಹ್ಲಾಂ!" ಎಂದರು. ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದ ಶಿಷ್ಯ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದ, "ಗುರುಗಳೇ, ಈಗ ಕೆಲ ನಿಮಿಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಹಾಯ್ದುಹೋದರೂ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳದ ನೀವು ಈಗ ಈ ಪುಟ್ಟ ಸೊಳ್ಳೆ ಕಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡಿರಲ್ಲ!" ಖಯ್ಯಾಮರು ಹೇಳಿದರು: "ಹೌದು, ಆಗ ನಾನು ಖುದಾನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಜೊತೆ ಇದ್ದೇನೆ. ತಿಳಿಯತೆ, ನಾನು ಕೂಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ?"